

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Қ.ЖҰБАНОВ АТЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ӨНІРЛІК
МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ТАРИХИ ПРОЗАНЫ ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына және
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің
құрылғанына 50 жыл толуына орай өткізілген
Республикалық ғылыми-әдістемелік семинар материалдары

ӘОЖ 821.512.122.0 (063)

Қ 17

Жауапты редакторы: М.Р.Балтымова, филология
ғылымдарының кандидаты

Жауапты шығарушы: Ә.Ж.Ұлықпанова, гуманитарлық
ғылымдар магистрі

Қ 17 Қазақ әдебиетіндегі тарихи прозаны оқытудың өзекті мәселелері: Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына және Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің құрылғанына 50 жыл толуына орай өткізілген Республикалық ғыл.-әдіст. семинар матер-ры.
– Ақтөбе, 2016. – 458 бет

ISBN 978-6021-7388-80-5

Бұл жинаққа «Қазақ әдебиетіндегі тарихи прозаны оқытудың өзекті мәселелері» тақырыбында өткізілген республикалық ғылыми-әдістемелік семинарда талқыланған тарихи прозаны жоғары және арнаулы оқу орындары мен орта мектепте оқытудың өзекті мәселелері, көрнекті жазушылар Ілияс Есенберлин мен Әбіш Кекілбаевтың тарихи туындылары және оларды оқыту әдістері, қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың жаңашыл бағыттары, оқыту үдерісінде пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру жолдары мәселелерін зерделеген баяндамалар енгізілген.

Жинақ әдебиет пәнінен дәріс жүргізетін оқытушыларға, мұғалімдерге, әдіскерлерге, магистранттар мен студенттерге арналған.

ӘОЖ 821.512.122.0 (063)

ISBN 978-6021-7388-80-5

© Ұжымдық еңбек, 2016

АЛҒЫ СӨЗ

Бүгінгі Қазақстан - тарихи тамыры тереңнен бастау алатын, дамыған мемлекет. Өткен жылы елімізде Қазақ хандығының 550 жылдығы атап өтілді, бұл біздің мемлекеттілігіміздің қайнары тереңде екеніне дәлел болды. Ата-бабаларымыз сан ғасырлар бойы армандаған Тәуелсіздіктің 25 жылдығы еліміздегі іргелі істермен айшықталып, сәт сайын жақындап келеді. Тәуелсіздік жолындағы халқымыздың тартқан тауқыметі мен көрген қиындықтары қоғам айнасы - көркем әдебиеттің тарихи туындыларында айшықты да әсерлі көркемдікпен бейнеленіп келеді. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың: «Бүгінгі күнді түсініп-түйсіну үшін де, болашақтың дидарын көзге елестету үшін де кешегі кезеңге көз жіберуіміз керек», - деген пікірі тарихи шығармалардың құндылығын одан әрі арттыра түседі.

Құрылғанына жарты ғасырдан астам уақыт болған еңселі оқу ордамызда өткізіліп жатқан «Қазақ әдебиетіндегі тарихи прозаны оқытудың өзекті мәселелері» тақырыбындағы Республикалық ғылыми-әдістемелік семинар Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына және университетіміздің 50 жылдығына арналады. Семинардың мақсаты - жоғары және арнаулы оқу орындарында, орта мектепте тарихи туындыларды оқыту әдістерін педагогикалық технологиялармен байыту; әдебиетті оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану; білім беру мекемелерімен байланысты қалыпты жолға қою; оқытушылардың өскелең ұрпаққа білім мен тәрбие беру ісіндегі кәсіби тәжірибе алмасуын ұйымдастыру.

«Қазақ әдебиетіндегі тарихи прозаны оқытудың өзекті мәселелері» тақырыбында өткізілген Республикалық ғылыми-әдістемелік семинарда оқылған баяндамалардың жинағында еліміздің іргелі жоғары оқу орындары профессор-оқытушыларының, колледж оқытушылары мен мектеп мұғалімдерінің тарихи прозаны жоғары және арнаулы оқу орындарында, орта мектепте оқытудың өзекті мәселелері, көрнекті жазушылар І.Есенберлин мен Ә.Кекілбаевтың тарихи туындыларын оқыту әдістері, білім беру мекемелерінде қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың жаңашыл бағыттары, оқыту үдерісінде пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру жолдары туралы ой-пікірлері мен тұжырымдары тоғысқан.

М.Р. Балтымова,
Қ.Жұбанов атындағы АӨМУ Қазақ әдебиеті кафедрасының
менгерушісі, филология ғылымдарының кандидаты

ИСТОРИЧЕСКАЯ РОМАНИСТИКА МОРИСА СИМАШКО

Светлана Ананьева,
кандидат филологических наук, доцент,
член Союза писателей Казахстана, зав. отделом аналитики и внешних
литературных связей Института литературы и искусства
им. М.О. Ауэзова МОН РК, г. Алматы

Тема истории была и остается одной из самых популярных в литературе Казахстана. Статьей М. Симашко «Время собирать камни» открывался наш научный сборник «Евразийский талисман» (1996). Интересен прием, к которому прибегает писатель: «Там, у древнего мудреца, еще сказано...». Создается эффект продолжающегося диалога: «Бывает нечто, о чем говорят: «Смотри, вот это новое»; но *это* было уже в веках, бывших прежде нас». Идея евразийства в разных формах и проявлениях веками вызревала «на огромных пространствах самого большого земного материка, омываемого с четырех сторон всеми четырьмя мировыми океанами», — был глубоко убежден писатель. — ... Во все времена от саков и гуннов до Чингисхана и самого последнего времени мир на Континенте, да и за пределами его, так или иначе зависел от мира и спокойствия в том Евразийском политическом пространстве, к единению которого столь настойчиво призывает президент Н. Назарбаев».

Центральноазиатский регион издревле служит культурным источником ренессанса. Свобода мысли преобладала в учениях и творчестве Хайяма, Аль-Фараби, Баласагуни. В менталитете проживающих на этой территории народов остался след великих караванных путей, кочевий. «Философией жизни, путем через века и цивилизации» называл Великий Шелковый путь М. Симашко, а предтечей евразийства — великого Абая. Писатель был твердо уверен: «...Ни для кого нет какого-то особого пути. Только соединение народов, никак не теряющих своего национального имени, своей души, в единую человеческую общность. Евразийская идея — один из краеугольных камней этого будущего».

Острота, яркость и глубина исследовательского мышления писателя, глубокие и всесторонние литературно-критические, историко-культурные, философские знания художественно переплавлялись в удивительную прозу и неповторимую публицистику. Пытаясь определиться со своей основной — исторической темой, он считал, что назвать ее любимой — это неверно, он ее «как бы чувствовал изнутри». Запад и Восток как некая

общность с нерасторжимыми взаимосвязью и взаимозависимостью их очевидных противоречий, история социальных и культурных движений Востока художественно разрабатывались в романах «Маздак», «Искупление Дабира», «Емшан», в повести «Хадж Хайяма» и др.

Тема Востока, его искусства и науки проходит красной нитью через цикл «Повести Красных и Черных песков», объединяющий «Искушение Фраги», «Хадж Хайяма», «Емшан». Тема «окоема», ограничивающего человеческий разум, так мощно звучащая у М. Симашко в романе «Колокол» и у Ч. Айтматова в романах «И дольше века длится день», «Тавро Кассандры», впервые появляется в повести «Хадж Хайяма». Бабуров, изо дня в день ткавший полотно, сидевших за прилавками, переписывавших законы, «пугали откровения рванувшегося в бесконечность разума». Герой книг М. Симашко — всепобеждающая человеческая мысль.

Великолепный переводчик на русский язык произведений Ильяс Есенберлина (историческая трилогия «Кочевники»), Габита Мусрепова (вторая часть дилогии «Пробужденный край»), Утебая Канахина, Такена Алимкулова и других казахских писателей, пользуясь своим «высоким авторитетом за рубежом, Морис Симашко рекомендовал к изданию целый ряд книг талантливых казахских авторов молодого и среднего поколений, широко пропагандируя казахскую историю и культуру» (А. Арцишевский). Литературовед, литературный критик, издатель, писатель, переводчик, эссеист, специалист по Маяковскому и Есенину, большой друг казахской литературы Леонард Кошут из Берлина пишет, что «учреждение «Kasachische Bibliothek» в переводах на немецкий язык открыло издания из ГДР для новых читателей в ФРГ, открыло дорогу для новых переводов. Шарлотта была редактором целого ряда романов Абдижамила Нурпеисова, и именно его «Долг» стал первым названием Библиотеки. Вышли переиздания «Лихой годины» М. Ауэзова и «Абая» (первый том), «Исповеди степей» Тахауи Ахтанова, а недавно впервые трилогии Ильяс Есенберлина «Кочевники» и «Дом скитальца» Герольда Бельгера. В планах — издание М. Симашко и др.» Историческая проза М. Симашко, увидевшая свет на немецком языке в XX веке, будет переиздана для нового поколения европейских читателей.

Ведущие в творческом наследии М. Симашко — концепты Родины и памяти, мотив пути, дороги. На древней земле Сасанидов разворачиваются действия в первой, изданной в Москве повести М. Симашко «В Черных Песках». Основные события периода династии

Сасанидов будут воссозданы в романе «Маздак». Это одна из характерных черт стиля писателя – возвращение к уже звучащим ранее в его творчестве темам и мотивам, но разработка их на новом уровне. В центре повествования в романе – реальные исторические личности Маздак, царь Кавад, царский писарь Авраам. Три могущественных государства – Византия, Персия и Туран. М. Симашко размышляет о судьбе народов, языков, религий постоянно и в прозе, и в публицистике.

Мир каждого художника строится по особым законам. О многом в нашей литературе М. Симашко написал впервые...

В повести «Гу-Га» излюбленный прием автора: ретроспекции, смешение временных пластов, военное прошлое, переходящее в настоящее, и настоящее как предпосылка воспоминаний военных лет. Своеобразной литературной биографией художника, в которой присутствуют исповедальная проза и острая публицистика, стал «Четвертый Рим». Принцип автобиографизма и автобиографическая память позволяют дополнить жизненный путь писателя фактами, которые он сам адресует внимательному и заинтересованному читателю.

Но сквозной лейтмотивевого творчества – движение к родине, проблема ее поиска. Султан Бейбарс, человек на вершине власти, рвал с нею, ставя превыше всего родину. Слова в судьбе героев произведений М. Симашко играют особую роль, как и языки. Они выражают самые сокровенные мысли, раскрывают думы и чувства, передают важную информацию. Слова – живые, одухотворенные. «Слово опять *шевелинулось* в горле. Он чуть не крикнул его, и горький вкус остался на губах. Оно всегда было с ним, это слово. Не слово, а чей-то неясный плач. Словом оно стало сегодня утром, когда он открыл глаза, и у него вот так же сдавило горло. Откуда оно?..», – пытается понять Бейбарс.

Родной запах емшана словно соединяет незримой нитью повести о Фраги и «Емшан». В пути находится Омар Хайям. Фраги Махтумкули путешествует по стране... Авраам отправляется по поручению царя царей в Туран в поисках города Счастья. Путешествие в пространстве становится путешествием в прошлое. Многолики города, разнообразна культура их жителей. «Дорогу на Святую землю» завершает публицистическая новелла с одноименным названием. Повествование философско-насыщенное, богатое параллелями, сравнениями разных исторических эпох.

В пути Екатерина Вторая, пятнадцатилетняя Каролинхен («Графиня Рейнбек с дочерью... Королевская подорожная!») начинает

свое путешествие по заснеженной России. Новый мир – Россия влечет юную принцессу.

М. Симашко дает точный портрет царицы, отличный от исторических традиций XIX века. Художественно воссоздан духовный облик Екатерины с того момента, когда она еще ребенок, маленькая немецкая принцесса – и до углубленного и лиричного образа Екатерины Великой, умеющей выбирать друзей и союзников и остающейся верной идеалам века Просвещения, не изменившей своим кумирам – французским интеллектуалам-энциклопедистам: «Некогда читала она, что общества и народы живут по тем же законам, как звезды и планеты. У каждого своя орбита, и всякая играет свою роль в мироздании, являя общую стройность. Так же и люди имеют свою судьбу. И сколь ни причудлива может быть она, но подвластна некоему высшему порядку. Ее звезда показалась ей как-то в полуденном небе». Звездный мотив станет лейтмотивом романа. Звучит вопрос, адресованный самой себе: «Значит звезда, что увидела как-то в ясном дневном небе, ее обманула...». И есть ответ на этот вопрос: «Звезда не обманывала ее».

Властная, умная правительница, «Семирамида Севера» (Вольтер) целью своей политики провозгласила единение российских земель. Подлинные исторические документы удачно встроены в текст романа, их вспоминают действующие лица, читают, сами пишут письма, цитируя труды известных ученых, упоминая имена Ломоносова и Сумарокова, Вольтера и многих других. Переписка с Вольтером будет продолжаться на всем пути Екатерины Великой от Казани до Симбирска. Диалог культур и цивилизаций получит новое продолжение в романе «Семирамида», действие в котором разворачивается на пространствах России, бескрайних и бесконечных. Год или два нужно, чтобы доехать до конца государства – ответили когда-то на вопрос Екатерины Великой в Киеве. Излюбленный прием автора – раздвигание мглы, пространства, смешение временных пластов.

В «Семирамиде» два рассказчика: жизнь императорского дворца, интриги и нравы даны в восприятии Екатерины, о степной составляющей российской империи рассказывает Ростовцев-Марьин. В романе ярко проявляется умение писателя так конструировать сюжет и выстраивать композицию, что чтение становится не только интересным и захватывающим, но и высоко интеллектуальным. Жизнеописание Михайло Ломоносова – могло бы стать отдельным художественным произведением, новеллой, повестью, романом. Цитирование од, стихотворений, поэтических посланий Ломоносова,

Тредиаковского, тонкоизящного Сумарокова – русского Софокла «работает» на своеобразие поэтики исторического романа. Польские страницы романа, размышления Ростовцева-Марьиной и пана Людвига о музее истории («В львицу превращается, у которой хотят отнять добычу, когда кто-то становится на ее пути»), о русских городах Пскове и Новгороде («наравне с венецианами себя в Европе понимали»), правление Ивана Грозного и Петра Первого – еще один не воплощенный сюжет самостоятельного произведения. Многого предстояло написать и реализовать из задуманного Морису Давидовичу...

Особенности построения сюжета и архитектоника произведений М. Симашко отражают, как в оптическом фокусе, прошлое, настоящее и будущее. В новой литературной эпохе новые поколения любителей изящной словесности в разных странах мира будут открывать в удивительном мире его прозы особо важное и ценное для себя. У М. Симашко – уникальная способность... Он продолжает рассказывать о себе, ведет, не прекращая, диалог с читателем XXI века. Наш замечательный друг, интересный прозаик Victoria King пишет из США: «... Читаю Библию, Коран, Авесту, особенно привлек меня Зороастризм. Конечно, я помню Мориса Симашко, больше всего я любила его роман «Маздак». Не правда ли, интересно, сегодня я читала об эпохе Сасанидов и о зороастризме как официальной религии этой империи, Вы мне написали о Симашко...»

«Собственно, у каждого писателя есть свой город или определенная местность, не обязательно та, где он родился или рос, которая так или иначе сделалась местом приложения его творческой мысли и чувства. Это – его подлинная родина. Впрочем, и каждый город или местность имеют своего писателя», – размышлял М. Симашко.

Именно Казахстан стал местом приложения творческой мысли и чувств М. Симашко. У Казахстана был свой писатель, ибо никто другой не писал так мастерски о восточных культурах и цивилизациях, об истории Центральной Азии, о непреходящих духовных ценностях, о евразийстве как пути в наше завтра.

ПРОФЕССОР Х.ДОСМҰХАМЕДОВТЫҢ ТАРИХИ ТУЫНДЫЛАР ТУРАЛЫ ЗЕРТТЕУЛЕРІНДЕГІ ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨЗҚАРАСТАР

Ғабит Базарғалиев,

педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент,

Х.Досмұхамедов ат. Атырау мемлекеттік университеті, Атырау қ.

Профессор Х.Досмұхамедов XX ғасырдың басында-ақ бала психологиясының даму кезеңдері, оған әсер ететін сыртқы және ішкі факторлар туралы өзінің салықалы тұжырымдарын білдірген. Ол бала жаны мен тәнінің үйлесімді дамуында ауыз әдебиетінің, бесік жырының тигізетін әсерін өте жоғары бағалады.

Қазақ фольклорының түрлі жанрларын жан-жақты зерттеп, оларды белгілі бір жүйеге алғаш түсірген Х.Досмұхамедов өзінің «Қазақ халық әдебиеті. Қысқаша очерк» 1928 жылы жарыққа шыққан еңбегінде: «әдебиет халықтың түрлі қимылдарының айнасы, оның міңз-құлқының көрінісі» деп сипаттама береді [1, 22].

Халықтың негізгі тәрбие құралы ауыз әдебиеті мен салт-дәстүрлерінде орын алған. Оның негізі: ертегілер, мақал-мәтелдер, батырлар жыры, жаңылтпаштар, бесік жыры, ұлттық ойындары мен музыкалық шығармаларында орын алған. Әрине бесік жырын айтпайтын халық жоқ.

Профессор Х.Досмұхамедов өз зерттеулерінде: «бесік жыры – әр халықтың төл тарихының, дәстүрлі мәдениетінің, ежелгі наным-сенімінің, дүниетанымының көрініс, ұлттық тәрбиенің кәусар бұлағы. Оның негізгі қызметі – бесік тәрбиесіне ыңғайлы сазды әуен, ырғақты сөзбен баланың жан жүйесі мен санасына ұлттық тәлімді сіңіру» деп келтіреді [2, 79].

Ұлттық дәстүр, әдет-ғұрып ерекшеліктері адамның дүниеге келуімен, өмірінің әр кезеңіндегі түрлі оқиғалармен (шілдехана, бесікке бөлеу, тұсау кесу, сүндетке отырғызу, атқа міну, мектепке бару, үйлену немесе тұрмысқа шығу, өлікті жөнелту, т.б.) байланысты туындаған. Қазақ халқы баланың дүниеге келуін ерекше бағалап, қуанышпен атап өтетін болған. Тіпті, балаға камқорлық ол тумай тұрып-ақ жасалған. Мысалы, аяғы ауыр әйелге жүк көтертпеу, оның сүйген жерік асын тауып беру, жас босанған әйелді сорпа беріп қалжалау, оның күтімін қадағалау, нәресте тәрбиесі: «бөлеу, емізу жөнінде ежелерінің жас келіндерге ақыл-кеңес беруі, сәбиді тұзды сумен шомылдырып, денесін маймен сылауы, шала туған баланы түлкі

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз.....	3
---------------	---

I. ТАРИХИ ПРОЗАНЫ ЖОҒАРЫ ЖӘНЕ АРНАУЛЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА, ОРТА МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДЫҢ ОЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Бораш Б.Т. Қазақ әдебиетіндегі тарихи тұлғалар бейнесін ЖОО-да оқыту жолдары.....	4
Сыдыков Т. Тамұқтан жеткен үн немесе «Ақ боз үй» трилогиясының философиялық астары.....	7
Асанов Ж. Тарихи-қаһармандық эпосты оқыту әдістемесі.....	41
Ананьева С.В. Историческая романистика Мориса Симашко.....	48
Базарғалиев Ғ.Б. Профессор Х.Досмұхамедовтың тарихи туындылар туралы зерттеулеріндегі этнопедагогикалық көзқарастар.....	53
Қабылов Ә. М.Мағауиннің «Аласапыран» романындағы иронияның стильдік қызметі.....	56
Ниязова Ғ.М., Таңбаева М.С. Жалпы орта білім беру жүйесінде «Қазақ әдебиеті» оқу пәнінің базалық білім мазмұнындағы тарихи прозаның оқытылу аясы.....	64
Әбутәліпова Ж.Н. С.Елубайдың «Ақ боз үй» романындағы нәубет жылдарының көрінісі.....	74
Әмиядинов Ә.Т. Мұхтар Мағауин әңгімелерінің көркемдік ерекшеліктері.....	79
Балғазиева Л.Т. Орта арнаулы оқу орындарында тарихи шығармаларды оқыту жолдары.....	83
Ермекова С.С. М.Әуезовтің «Хан Кене» трагедиясындағы алашшыл идея.....	81
Қалиасқарова А. Қ.Жұмаділовтің «Дарабоз» романындағы ұлттық рух.....	95
Нурпейсова С.К. Т.Әлімқұловтың «Қараой» әңгімесіндегі махамбет образы.....	99
Женісова Б.Қ., ғылыми жетекшісі Ұлықпанова Ә.Ж. Балұан Шолақтың тарихи тұлғасы мен әдеби бейнесін өскелең ұрпаққа таныту.....	104
Қожан Г.Р., ғылыми жетекшісі Обаева Г.С. Қабдеш Жұмаділовтің «Дарабоз» дилогиясындағы мәтелдердің қолданылу ерекшелігі.....	110

II. КӨРНЕКТІ ЖАЗУШЫ І.ЕСЕНБЕРЛИННІҢ ТАРИХИ ТУЫНДЫЛАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ

Алпысбаев Қ.Қ. І.Есенберлин романдарындағы таным мен тағылым.....	116
Балтымова М.Р. Тарихи романдарды оқыту жолдары.....	127
Алдонгарова А.Д. І.Есенберлиннің «Көшпенділер» трилогиясын оқыту жолдары.....	131
Нугуманова А.Е., Сулейменова Ж.Қ. І.Есенберлиннің «Көшпенділер» трилогиясындағы кейіпкерлер бейнесін орта мектепте оқыту.....	138

III. ӘБІШТАНУ БАСТАУЛАРЫ: Ә.КЕКІЛБАЕВТЫҢ ТАРИХИ ШЫҒАРМАЛАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

Пангереев А.Ш. Ә.Кекілбаевтың тарихи романдары: Әбілхайыр хан бейнесінің сомдалуы, саяси астары.....	147
Қабылов Ә. Юморлық образ табиғаты (Ә.Кекілбаевтың «Үркер, «Улең-алаң» романдары бойынша).....	152
Машакова А.К. Европейские источники рецепции творчества Абиша Кекілбаева.....	164
Мұратбек Б.Қ. Ә.Кекілбаев шығармаларының лингвопоэтикасы..	169
Ажибекова Г.С. Ә.Кекілбаевтың тарихи шығармаларын оқытудың тиімді әдістері.....	175
Қалмағанбетова Н.Қ. «Бір сөзі – бір лағыл тас» (жазушы Әбіш Кекілбаевтың «Ханша-дария хикаясы» повесіндегі астарлы ой мен сырлы сөздердің мәні).....	179
Машырыкова Г.О. Ә.Кекілбаевтың тарихи романдарындағы көркемдік ізденістер.....	185
Обаева Г.С. Ә.Кекілбаев шығармаларын оқытудың ғылыми-теориялық негіздері.....	190
Таукенова Г.З. Әбіш Кекілбаевтың тарихитуындыларын ізденіс әдісі негізінде оқытудың ерекшеліктері.....	197
Тәженов Б. Ә.Кекілбаевтың «Ұйқыдағы арудың оянуы» туындысының тағылымы.....	202
Тәңірбергенова Г.К. Ә.Кекілбаев мұрасын оқытуда қолданылатын тиімді әдіс-тәсілдер.....	206
Шугурова К.О. Орта мектепте Әбіш Кекілбаев шығармаларын оқыту әдістері.....	212